

FONTES
LINGVÆ VASCONVM
stvdia et
docvmenta

SEPARATA

Año XLIV • Número 115 • Julio-Diciembre • 2012

Juan Arin Dorronsororen
Enirio-Aralarko krokisa (1940)

LUIS MARI ZALDUA ETXABE

Gobierno
de Navarra

Juan Arin Dorronsororen Enirio-Aralarko krokisa (1940)

LUIS MARI ZALDUA ETXABE*

Jose Martin Apalategiri

1.1. Ataungo San Martin elizako sakristian Juan Arin Dorronsorok egindako bi krokis daude horma batean eskegita. Batak San Martin auzoa irudikatzen du, eta besteak Enirio-Aralarko mankomunitatearen eremua. Bigarren hori da, hain zuzen, lan honen gaia. 1940ko data du.

Egilea, herrikoentzat *Don Juan Txiki*, Ataunen jaio zen, 1892an. Lekarotzen eta Gasteizen apaiz ikasketak egin ondoren, Araban (Artzubiagan eta Garaion) izan zen bi urtez. 1919an jaioterrira itzuli, eta 1972an hil arte, han egon zen apaiz.

Hainbat ikerlan argitaratu zituen, besteak beste, *Anuario de Eusko Folklore* (1926, 1927, 1928, 1929, 1932, 1956, 1958, 1960, 1962), *EuskoJakintza* (1951, 1952), *Munibe* (1955, 1956) eta *BRSVAP* (1970) aldizkarietan. Gehienak Atauni buruzkoak dira, eta horietatik bat baino gehiago onomastika sailekoak. Badaude espeleologia, antropologia nahiz teologia arloetakoak ere. Mitxelenak behin baino gehiagotan aipatzen ditu Arinen lanak eta *Orotariko Euskal Hiztegia*n ere iturritzat erabiltzen dira.

Damurik, aztergai duguna bezala, informazio naroa duten toponimia esparruko Arinen beste zenbait lan esanguratsu argia ikusi gabe geratu dira, Etxeberriak (2009) aipatu *Caserios de Ataun* nahiz *Material topónimoico* kasurako. Zernahi gisaz, irudi du Ataungo beste apaiz batek, Joxe Lasak (1972), ezagutzen zuela Enirio-Aralarko krokisa, Arinen gorazarrez plazaraturiko idazki batean honakoa esaten baitu hitzez hitz:

En sus mapas de la villa o la sierra de Aralar, no hay un sendero, una fuente, un seto, que no haya visitado muchas veces.

* Filologoa. luismarizaldua@gmail.com.

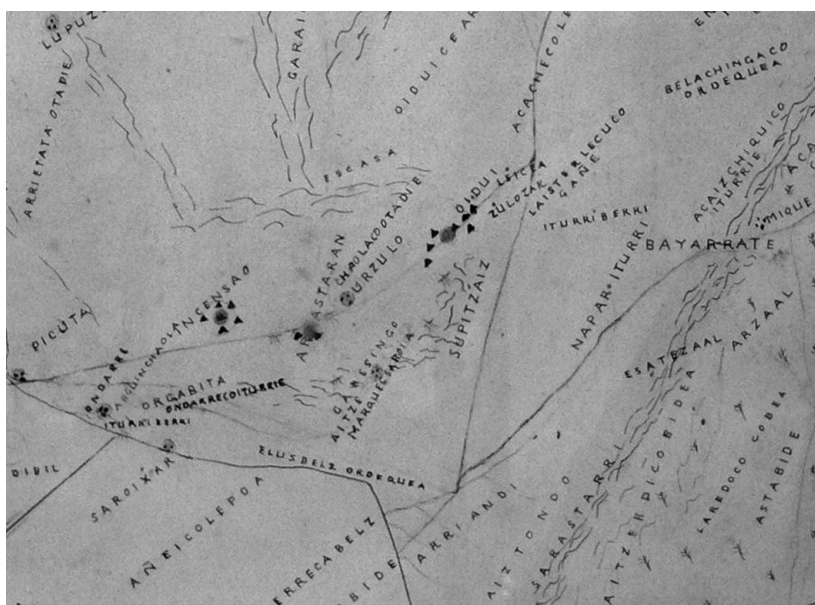
Garbi dagoena da krokisa gerraostekoa dela, hots, ikerketarik argitaratu ez zuen isilaldikoa, eta horrek balio berezia ematen diola. Arinen bizitza eta lana ezagutu nahi dituenak jo beza, hasteko, Izaskun Egiurenen (2009) *D. Juan Arin Dorronsoro (1892-1972). Ataundar bat bere herriaren iragana arakatzen* liburura.

1.2. Enirio-Aralarko krokisa egurrezko marko zahar batean sartuta dago, eta gainetik kristala du. Zimurrak ikusita, uste izatekoa da tolesturik egon zela sakristian erakusgai jarri aurretik. 112 cm x 90 cm neurtzen du, eta lumatxoz, askotariko koloreetako tintekin, dago margotua.

Aralar y Enirio / Croquis conforme vista ocular / por / Juan de Arin Dorronsoro / presbítero 1940 izenburua du. Datu hau ez da ematen, baina, gutxi gora-behera, 1:7.000-1:7.500 eskalan egina dago. Hala berean, agerikoa da mapa sortaldera zuzendurik dagoela, hots, puntu kardinal hori dagoela marrazkiaren goiko aldean. Irudikatzen duen lurraldea (3.400 bat hektarea), Enirio-Aralar mankomunitatearen esparrua alegia, horiz dago koloreztatua.

Legendan lau izaki geografikoren ikurrak daude: *sel despoblado*, *sel poblado*, *choza de pastores* eta *dólmen*. Alabaina, krokisean Enirio-Aralarko mankomunitateko mugak, tokien izenak, lurraren gorapenak, errekek, bideak, kobak, leizeak, iturriak, basoak, eraikinak, hondakinak eta harri bereziak adierazten dira. Garaiera erreferentziarik eta sestra-kurbarik ez dago, krokisetan ohi denez.

Ezagutzen dugun Enirio-Aralarko kartografía lanik osoena da; geografia eta onomastika arloko informazioa apartekoa da. Haatik, esan beharra dago, oraingoz, erabilitako material zein teknikarengatik, egoeragatik, gordailuagatik eta dagoen tokiagatik mapa ikertzea ez dela erraza. Argazkiak baliatzea beste erremediorik ez dugu izan.

1.3. Arinen krokisean aurki daitekeenaren berri ematen hasi aurretik, zenbait ohar ipini nahi ditugu informazioa antolatu eta azaltzerakoan jarraituriko irizpideei buruz.

Hasteko, derragun egileak krokisean baliaturiko geografia kategorien arbera sailkatu ditugula toponimoak. Lehenengo atalean legendan adierazten

diren izaki geografikoen izenak sartu ditugu (saroiak, trikuharriak...). Bigarrenik, legendan agertu ez arren, ondoan ikur edo adierazleren bat duten elementuak bildu ditugu (leizeak, iturriak...). Azkenik, inolako ikurrik ez dutenen izenak elkartu ditugu; gehienak orografia sailekoak dira (mendiak...).

Toponimoen aipamenak, Arinen krokisetik nahiz beste iturri batzuetatik (artxiboetatik, liburuetatik) hartuak, izenburu bakarraren azpian eman ditugu kasuan-kasuan. Izenburu horiek euskal onomastikan onarturiko irizpideak aintzat hartuz hautatu ditugu¹. Hitz bitan, toponimia arautu egin dugu. Esan gabe doa behin-behineko proposamenak baino ez direla, Aralarko toponimia, sakonki aztertu ondoren, behar moduan arautzen ez den artean, Arinen izenekin osaturiko corpusa egituratu eta erabilgarri bihurtzeko darabiltzagunak.

Izan ere, Ataungo onomastikariak, salbuespenak salbuespen, ahozko hizkuntza darabil krokisean, herrian eta mendian entzuten eta erabiltzen zuena hain justu. Gutxi dira oso tradizio idatzitik, dokumentazio historikotik, zuzenean ekarritako izenak (*Andre done mari saroe*, *Auzmendisaroe*, *Mendisaroe*). Hitz amaierako bokalak dira diogunaren adibide garbia, *i — a > i — e* (*eguie*, *gañe*, *munteie*, *otadie*...) eta *-a + -a > -ea* (*puntea*, *ataquea*², *ordequea*, *cobea*, *maldea*, *langua*...) aldaketak ia erabatekoak direlako. Nabarduretan sartuz gero, *erreka* da salbuespen nagusia³.

Ildo beretik, hainbat toponimok bokal luzeen grafemak dituzte. Gehienetan hitz barruko *VrV > VØV* (*Arrastaango arbille*, *Igaatzaco ordequea*) nahiz *VbV > VØV* (*Arzaal*, *Muñozaal*), *VgV > VØV* (*Eitzaa*) eta *VdV > VØV* (*Acheenlecu*) erorketen emaitza edo elkarketaren ondorio (*Cobaandi*, *Saltaarri*) dira. Zenbait adibidetan, ordea, bokal arteko kontsonantea desagertu dela ez da gauza ziurra (*Ansii*, *Unii*, *Ganboo*); bokal luzearen jatorria ez dago argi, besteak beste, izenburu horien oinordeak bokal laburrekin idatzita irakur daitezkeelako (*Ansico ordequea*, *Ganboco saroi*).

Izen arautua hizki larriz idatzi dugu (ARRASTARANGO HARBILA, GANBO...), eta ondoan letrakera etzanez «1940, Arin1» laburdurarekin dagoena ikertzaile ataundarrak krokisean darabilen forma da. Zenbaitetan, jarraian, hirugarren tokian, irakur daitezkeen aipamenak beste iturri batzuetan erdietsiriko aldaerak dira; berrienak idatzi ditugu aurrena, eta zaharrenak gero. Horrelakoetan, aipamenak aurretik «*cf.*» laburdura badarama izaki geografikoa ez dator bat Arinen lanekoarekin. Gutxi dira horrelakoak, halere.

Beste iturri batzuetako erreferentziak eskuratzeko ez dugu berariazko hustuketarik egin. Helburua 1940ko krokiseko izen eta elementu garrantzitsuenen beste garai batzuetako mostrak erdiestea izan da, ez mapako toponimo guztien erakuskariak lortzea. Bitariko erreferentziak daude: artxiboetatik (Ordizia, Iruñeko katedrala...) eta liburuetatik harturikoak (Isasti, Iztueta, Mutiloa, Moraza...). Saroiak kasuan aipamen zaharrez janztea ez da zaila izan, konparaziora, Erdi Aroko zerrendak ezagutzen baikenituen Mankomunitatearen agiritegian. Besterik da saroiak ez diren izaki geografikoen kasua.

¹ Ikus, esaterako, Gorrotxategi & Salaberri (2000) eta Zaldúa (2012).

² *Cfr.* *Beasquingo ataquea*, 1684-1739, OUA5.

³ *Cfr.* *Arzate Errequea* (1845-1850, peña, Madoz, 1991: 26).

Hemen ekarpena askoz ere xumeagoa izan da, besteak beste, saroiak ez bezala, maiz salerosi ez diren mendiko toki eta elementuez ari garelako.

Ikurrik gabeko toponimoak sailkatu eta aztertzerakoan, *izen espezifikoa / izen generikoa* banaketan oinarri hartu dugu: toki-izen batzuek zati bakarra (espezifikoa) dute (BEASKIN), arrunki, inguruko beste inon agertzen ez dena⁴, baina beste toponimo batzuek bi zati dituzte eta bigarrena (izen generikoa) beste izaki batzuen izenetan ere ikusten da (AKAITZERREKA, BEASKINERREKA).

2.1. Arinen mapako legendan dagoen aurreneko ikurra 1940an hutsik zeuden saroiena da (*Sel despoblado*). Zirkulu mehe bat da (ia ikusezina usaian), barruan urdinez koloreztaturiko biribil txikiagoa duena. Barruko orban urdinak eskuz, txantiloirik gabe, egina dirudi, eta hiru puntutxo beltz ditu arrunki. Husturiko saroiok krokisean kokatzeko erabilitako irizpideak zeintzuk diren ez dakigu (hausterretza, hondakinak, idatzizko erreferentziak, irizpide geografikoak, ahozko iturriak...). Hirurogei inguru zenbat daitezke⁵.

AKAITZ (Acaiz, 1940, Arin1; *cf.* Acaitz-andia, Acaitz-chiquia, 1847, Iztueta, 1975: 34), ATXOANDIZEGI (Achoandicegui, 1940, Arin1), AIAZIO (Aiacio, 1940, Arin1; Ayacio, 1452, OUA3), AIZEAKO SAROIA (Aiceaco saroi, 1940, Arin1), ALDAXEKO SAROIA (Aldaxeco saroi, 1940, Arin1), ALOTZAKO SAROIAK (Alozaco saroiak, 1940, Arin1; Aloça, 1409, OUA1), ALPERITURRI (Alperiturri, 1940, Arin1), ANDRADONAMARISAROE (Andre done mari saroe, 1940, Arin1; Andra Donamari saroi, 18., sel, Moraza, 2010: 69; Mauruaçariolaça?, 1410, OUA2), ANSIKO ORDEKA (Ansico ordequea, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§), ARRAMAIIETA (2) (Arramaieta, 1940, Arin1; Arrmaylecotia?, 1410, OUA2), ARRUBIETAKO SAROIA (Arrubitaco saroi, 1940, Arin1; Artouieta el de Yuso?, Artouieta el de suso?, 1410, OUA2), ASOO (Asoo, 1940, Arin1), ASTARTETA (Astarteta, 1940, Arin1), ATAUN SAROI (Ataunsaroi, 1940, Arin1), BALERDISAROI (Balerdisaroi, 1940, Arin1), BASAROSAKONA (2) (Basarosacona, 1940, Arin1), BEASKIN (2) (1940, Arin1; Beasquin, 1302, Aierbe, 2005: 13; *cf.* Berasquin, 1847, Iztueta, 1975: 34), BEASKINARTE (Beasquinate, 1940, Arin1; Beasquinararte, 1452, OUA3), BERINDARAS (Beingas, 1940, Arin1; Merindaras, 1452, OUA3), EITZAGA (Eitzaa, 1940, Arin1; Heyçaga, 1410, OUA2; Ehyçaga, Yçaga, Eyçaga, 1409, OUA1), ELURZULO (Elurzulo, 1940, Arin1), ELUSTARREN (2) (Elustarren, 1940, Arin1), ENIRIO (Enirio, 1940, Arin1; *cf.* Enirio, 1845-1850, monte, Madoz 1991: 26; Aralarr e Henirio, 1400, Moraza 2010: 29), ERRABIDETA (Errabideta, 1940, Arin1), EULAR (Eular, 1940, Arin1), EZKIZUBARRENAZPI (Ezquizubarren azpi, 1940, Arin1; Ezquizu, 1452, OUA3; Ezquiaso?, 1178, IKA2), GANBOKO SAROIA (Ganboco saroi, 1940, Arin1), GOROSTIANGO SAROIAK (2) (Goostiango saroiak, 1940, Arin1), GOROSTIAGA (2)

⁴ Badira espezifikotako erabilitako izen generikoak. Ikus 5.4.2.§.

⁵ Enirio-Aralar mankomunitatearen lurraldean zehazkiro zenbat saroi egon diren jakitea zaila da. Aragonek (2009: 140) biltzen duenez, 15. gizaldian laurogeita hamazortzi bat zeuden (*cf.* Moraza, 2010: 62). Arinen 1940ko krokisean ehun pasatxo daude guztira eta haien bi heren dokumentatu ditugu. Haatik, badira Arinen mapan azaltzen ez diren saroiak, hau da, beste idatzizko iturri batzuei esker ezagutzen ditugunak. Ildo horretan, ez bedi ahantz saroiak izen bat baino gehiago izan dituztela sarritan. AGINGURENAGA (1410), ARRAMENDIA (1409), BETZULOGARATE (1410), GOMEZSAROE (1410), OLABERRIETA (1410), URSKOITI (1410), ZETERAMANGAS (1410).

(Gorostiaga, 1940, Arin1; Gorostiaga el de Yuso, 1410, OUA2; Gorostiaga, 1409, OUA1; Gorostiaga zaarra, 1178, IKA2; Gorostica Zaharra, 1141, IKA1), IGARATZA (Iaratza⁶, 1940, Arin1; Yeraza, 1452, OUA3; Yaraza, 1302, Aierbe 2005: 13), (IGARATZA)ARRALDEA (Arralde, 1940, Arin1; Yeraza Arralde, 1452, OUA3), (IGARATZA)ELORRIANDIADANA (Elorriandiana, 1940, Arin1; Yeraza Elorriandiana, 1452, OUA3), KOBASURE (Cobasure, 1940, Arin1; *cf.*: Coarre, 1847, Iztueta 1975: 34; Merindaras Couaurrea, 1452, Mutiloa 1976: 105; Fardelus-cobasure, 1410, OUA2); KUTISOOKO KOPA (Cutisoooco cobe, 1940, Arin1), LEIZAOZKO SAROIA (Lizaozco saroi, 1940, Arin1; Leyçaoz beheracoa, 1410, OUA2), LUPUZULO (Lupuzulo, 1940, Arin1; Lupuobia?, 1410, OUA2), MARKES-SAROIA (Marques saroi, 1940, Arin1), ORABIEL (Oabiel, 1940, Arin1; *cf.*: Orabiel, 1847, Iztueta 1975: 34), OIDOGI (Oidui, 1940, Arin1; *cf.*: Oidogui, 1847, Iztueta 1975: 34; Oydogui, 1783, lugar, Moraza 2010: 98; Oguildogui, 1724, paraje, Moraza 2010: 63), OLASOO (Olasoo, 1940, Arin1), OLLARZA (2) (Ollarza, 1940, Arin1; Hollarca garaycoa, Hollarca beheracoa, 1410, OUA2), ONZENBURUKO SAROIAK (5) (Onzanbucosaroi, 1940, Arin1; Osemburu de suso, Onseburu de suso, 1452, OUA3; Onseburu de suso, Onseburu de suso, 1452, Mutiloa 1976: 329), OTABEATZA (Otabeaza, 1940, Arin1; Otaveaca, 1452, OUA3), OTOKOR (2) (Otocor, 1940, Arin1; Otocor, Otocorr, 1410, OUA2), PAGABE (Pagabe, 1940, Arin1; Fagabe, Fagave, 1452, OUA3; Fagabe, 1302, Aierbe 2005: 13), PAGADISAKONA (2) (Pagadisacona, 1940, Arin1); PARDAUL (Pardul, 1940, Arin1; Fardaul, 1410, OUA2), PIKUETA (Picuta, 1940, Arin1; Ficueta el de suso, 1410, OUA2; *cf.*: Picueta, 1847, Iztueta 1975: 36), (PIKUETA)ONDARRA (Ondarre, 1940, Arin1; Oyada de Ondarza, 1882, OUA4; Ficueta hondarra, 1410, OUA2), SAROIALDE (Saroialde, 1940, Arin1), SAROIXAR (Saroixar, 1940, Arin1), UDAOLA (Uela (1940, Arin1; Hudaola, 1410, OUA2), UERRAINLEIZEA(DANA) (Uerrain leicea, 1940, Arin1; Berraga leiceadana, 1452, OUA3; Huerriaga leiceadana, 1452, Mutiloa 1976: 105), UERRAINGAÑEKO SAROIA (Uerraingañeco saroi, 1940, Arin1; Huerraga, Uherraga, 1410, OUA2), UIZISAROIA (Uici saroi, 1940, Arin1), URRIZTOBITXIKI (Urrizti chiqui, 1940, Arin1; v. 2.2.§) URZULO (Urzulo, 1940, Arin1; *cf.*: Urzulota, 1847, Iztueta 1975: 34), ZAIAIN (Zain, 1940, Arin1; Çahiayn, 1410, OUA2), ZELAR (Celar, 1940, Arin1).

⁶ *Cf.*: Igaatzaco ordequea eta Igaatzaco guutzea (1940, Arin1).

Fagabe Beyerdisaroea?, 1452, OUA3; v. 2.1.§), PAGADISAKONA (2) (Pagadisacona, 1940, Arin1), PARDELUTS (Pardelus, 1940, Arin1; Fardelus aursurdia?, 1452, OUA3; Pardelus, 1410, OUA2; *cf.*: Fardelus, 1760, Elozegi 1974: 181); SALIN (Salin, 1940, Arin1; Salin, 1410, OUA2), URRIZTOBI (Urrizti, 1940, Arin1; Urrestouia, Hurreztouia, 1410, OUA2; *cf.*: Urrestobibeigortedana, 1452, Mutiloa 1976: 105), TXAOLATXIKI (Chaolachiqui, 1940, Arin1), TXUITXUITA (Chuchuta, 1940, Arin1; *cf.*: Txurixurieta, 1733, Arin2, 142), ZIDAGARATE (Ciate, 1940, Arin1; Çidagarate, 1410, OUA2), ZOTOLETA (Zotoleta, 1940, Arin1).

2.3. Badira, azkenik, Enirio-Aralar mankomunitatearen lurraldetik kanpo dauden saroi gutxi batzuk. Krokisean biribil horiztekin daude marraztuta eta txantilo batekin eginak dirudite, guztiak berdin-berdinak direlako.

ESNAURRETA (Esnaurreta, 1940, Arin1, m. k., Zaldibia), MENDIBIL (Mendibil, 1940, Arin1, m. k., Zaldibia; *cf.*: Mendibil, 1847, Iztueta, 1975: 34), OLLARZAGOI (Ollarzagoi, 1940, Arin1; Hollarca garaycoa, 1410, OUA2; m. k., Amezketa), ONDARSOO (Ondarsoo, 1940, Arin1, m. k., Amezketa), ORMAZA (Ormaza, 1940, Arin1, m. k., Amezketa), ZAALEI (Zaalei, 1940, m. k., Arin1, Amezketa), ZUINELUS (Zuinelus, 1940, Arin1, m. k., Amezketa). Berebat, AUZMENDISAROE (Auzmendisaroe, 1940, Arin1, m. k.) toponimoa dugu Abalzisketan, baina honek ez du ikurrik.

3. Goian esan dugunez, etxolak (*Choza de pastores*) erabiliriko saroietan baizik ez daude marraztuak⁷. Laurogei bat konta daitezke, eta ez dute izenik ondoan. Erabilitako saroi gehienetan etxola bat (10) edo bi (17) daude; hiru (6), lau (1), bost (1) sei (1) edo zazpi (1) etxola dituen saroi gutxi da.

4. Megalitoen ikurrak mahai tankera du, goitik behera zeharkatzen duen marraztu bat duena, eta, etxolen kasuan bezala, ez dago izenik ondoan. Zazpi aldiz ageri da⁸; trikuharriak: Argarbi⁹, Jentillarri, Igaratza Iparra, Igaratza Hegoa, Oidui I; zista: Arrastaran; monolitoa: Jentillarri.

5.1. Arinek jakinmin handia zuen lurraren hutsarteez, eta irrika horren emaitza diren Ataungo leize eta kobei buruzko lanak argitaratu zituen Munibe (1955, 1956) aldizkarian, Gizpuzkoako espeleologia kartari ekarpen garrantzitsua eginez. Jaioterrian lauhundik gora zerrendatu zituela biltzen du Egigurenek (2009: 6870). 1940ko krokisean hogeita hamabost markatzen ditu gutxienez, puntutxo gorri batekin.

AKAIZBURU (Acaizburu, 1940, Arin1; v. 2.1.§), AKAIZKO HARRATEA (Acaizco arratea, 1940, Arin1; *cf.*: Acaizcolepoa, 1684-1739, OUA5; v. 2.1.§), AKAIZTXIKIKO KOBIA (Acaizchiquico cobeia, 1940, Arin1; v. 2.1.§), ARTZABALKOBA (Arzabalcobeia, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§), BASOLOKO KOBIA (Basoloco cobeia, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§), BIARRITZEKO LEIZEAK (Biarritzeco leiceac, 1940, Arin1), ESATEZABAL (Esatezaal, 1940, Arin1), GOONARRATE (Goonarrate, 1940, Arin1), GOROSPILA (Gorospille, 1940, Arin1), KOBAAANDI (Cobaandi, 1940, Arin1), KOBAGAÑEKO LEIZEA (Cobagañeco leicea, 1940,

⁷ Pikueta aldeko *Arguinchaola* da salbuespenetariko bat.

⁸ *Oidui II* ez da historiaurreko eraikina, Eusko Jaurlaritzak tokian jarritako mugarrin aro hartako tumulua dela irakurriagatik.

⁹ Egun arrunki erabiltzen diren «izen zientifikoak».

Arin1), KOBATXIKI (Coba chiqui, 1940, Arin1), KOBAZARRENE (Cobazarrene, 1940, Arin1), KUTISOOKO Koba (v. 2.1.§), LAREDOKO Koba (Laredoco cobe, 1940, Arin1; *cf.*: Laredo, 1847, Iztueta 1975: 34; Lareo, 1790, lugar, Moraza 2010: 98; Lareo, 1758, Arin2, 61), LEIZEA (Leicea, 1940, Arin1), LEIZETXIKI (Leicechiqui, 1940, Arin1), LIZARROBIETAKO Koba (Lizarretaco cobe, 1940, Arin1; v. 2.2.§), LIZURRITZETA (Lizurritzeta, 1940, Arin1), MURKOZULOKO Koba (Murcozuloco cobe, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§), OIDOGIKO OTADIA (Oiduico otadie, 1940, Arin1; v. 2.1.§), OLABERRI (Olaberri, 1940, Arin1), ONZENBURUKO LEIZEA (Oncenbuuco leicea, 1940, Arin1; v. 2.1.§), ORBELDITXULO (Orbeldi chulo, 1940, Arin1), OTADIBARRENEKO LEIZEA (Otradibarreneco leicea, 1940, Arin1), OTADIKO LEIZEA (Otaico leicea, 1940, Arin1; v. 5.4.2.§), TXAKOLITZE (Chacolitze, 1940, Arin1), UDAOLAKO ZULOA (Uelaco zuloa, 1940, Arin1; v. 2.1.§), UERRAINLEIZEA (DANA) (v. 2.1.§), UITZIKOBA (Uici cobe, 1940, Arin1), USUSTUKO LEIZEA (Usustuco leicea, 1940, Arin1), ZULOZAR (Zulozar, 1940, Arin1). Hala berean, Mankomunitatetik kanpo edo haren mugan, Erregenea aldean, OTXOLEIZE, (Ocholeice, 1940, Arin1, m. k.), TRIKUARRIKO LEIZEA (Tricuarrico leicea, 1940, Arin1, m. k.; v. 5.4.2.§) eta KOBAGAÑA EKO LEIZEA (Cobagañeco leicea, 1940, Arin1, m. k.) toki-izenak ditugu.

5.2. Iturri ugari daude 1940ko krokisean, hogeita hamar inguru hain zuzen, eta, hutsartean kasuan bezala, askok izenburu nagusien (ALOTZA, AKAITZ...) oinordeak diren izenak dituzte. Batzuetan puntu edo markatxo ilun batekin nabarmentzen ditu Arinek: ALOTZAKO ITURRIA (Alozaco iturrie, 1940, Arin1; v. 2.1.§), ARRUBIETAKO ITURRIA (Arrubico iturrie, 1940, Arin1; v. 2.1.§), ENIRIOKOITURRITXOA? (Enecoiturrichoa, 1940, Arin1; *cf.*: ENIRIOKOAITZA 5.4.3.§), GOROSTINGO ITURRIA (Goostingo iturrie, 1940, Arin1), ITURBELTZ (Iturbelz, 1940, Arin1), KITALOZKO ITURRIA (Quitalezco iturrie, 1940, Arin1), LOPETURRI (Lope iturri, 1940, Arin1), NAPARRITURRI (Naparriturri, 1940, Arin1; Nafar-iturri, 1847; Iztueta, 1975: 34), UAIZPURUKO ITURRIA (Uaizpuruco iturrie, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§). Beste batzuetan ez dago ikurrik edo, izan bada, egun ez da ikusten: AIZPURUKO ITURRIA (Aizpuruco iturrie, 1940, Arin1), AKAIZKO ITURRIA (v. 2.1.§), AKAIZTXIKIKO ITURRIA (Acaizchiquico iturrie, 1940, Arin1; v. 2.1.§), ALPERRITURRI (v. 2.1.§), BEULEZKO ITURRIA (Beulezco iturrie, 1940, Arin1), ENIRIOKO ITURRIA (Enirioco iturrie, 1940, Arin1; v. 2.2.§), ERNAKO ITURRIA (Ernaco iturrie, 1940, Arin1), EZKITURRI (Ezquiturri, 1940, Arin1), GOIEN EKO ITURRIA (Gueneco iturrie, 1940, Arin1), IETAKO ITURRIA (Ietaco iturrie, 1940, Arin1), ITURRIBERRI (2) (Iturriberry, 1940, Arin1), LAREDOKO ITURRIA (Laredoco iturrie, 1940, Arin1; v. 5.1.§), LIZTORRITURRI (Liztorriturri, 1940, Arin1), MAIEZEIKO ITURRIA (Maizeico iturrie, 1940, Arin1), MUNTEGIKO ITURRIA (Munteico iturrie, 1940, Arin1), OAMUÑO KO ITURRIA (Oamuñoco iturrie, 1940, Arin1), OTXOARRATEKO ITURRIA (Ochoarrateco iturrie, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§), (PIKUETA) ONDARREKO ITURRIA (Ondarreco iturrie, 1940, Arin1; v. 2.1.§), PARDELUSKO ITURRIA (Pardelusco iturrie, 1940, Arin1; v. 2.2.§).

5.3. Eraikinen laukitxo hiru lekutan ageri da, REFUGIO (Refujio, 1940, Arin1), GUARDAETXE (Guardaetxe, 1940, Arin1) eta OLABERRI (Olaberri, 1940, Arin1) izenen ondoan zehatz-mehatz. PONTEA (Pontea, 1940, Arin1) toponimoaren altzoan ere laukitxo dago, baina aurrekoena baino txikiagoa da. Zoritxarrez, ikur horien nahiz aurrerago ahotan hartuko ditugun beste

batzuen azalpenik ez du ematen Arinek krokisaren legendan, eta, ondorioz, ezin jakin egiazki zer adierazi nahi duten.

Hondakinen hiru puntu beltzak hamabost lekutan ikus daitezke gutxienez¹⁰: ANSIKO ORDEKA (Ansico ordequea, 1940, Arin1), ARRUBIETABIZKARRA (2) (Arrubita espalda, 1940, Arin1), ARTIZKUNE (Artizcune, 1940, Arin1), DONITURRIETAGARAIOA (2) (v. 2.2.§), ELUSTARREN (v. 2.1., 2.2.§), GANBOKO SAROIA (2) (v. 5.4.2.§), GAÑETA (4) (Gañeta, 1940, Arin1), KOBURRE (2) (v. 2.1.§), MIKELETEETXEA (Miquelete echea, 1940, Arin1), TRIKUARRISAROIA (v. 5.4.2.§), ZAIAIN (v. 2.1.§).

Halaber, ERNAKO ITURRIA (Ernaco iturrie, 1940, Arin1) toponimoaren ondoan lau puntutxo daude eta Igaratzako REGUGIO-tik gertu bospasei puntu dituen laukitxo. Badaude bi «harri» berezi ere krokisean, AMABIRJINARRI (Amavirgiña arri, 1940, Arin1) harrizarra (orbantxo gorria) eta SALTAARRI (Saltaarri, 1940, Arin1) monolitoa (laukiluzetxo). Ikurren sailarekin amaitzeko, diogun lauki handi samar bat dagoela marraztua PERILEKUN (Perileku, 1940, Arin1), segur aski han ospatzen zen feriaren esparrua adierazten duena.

5.4.1. Koba, leize, iturri, eraikin, hondakin eta harrienak ez ezik, Arinen 1940ko Enirio-Aralarko krokisean askotariko izaki geografikoen izenak irakur daitezke. Zati generikorik ez dutenekin hasiko gara; horiek, osaketaren aldetik, hiru motakoak izan daitezke: bakunak (TORREA, ARRATEA), elkartuak (BEORZULO, SARASTARRI) eta eratorriak (AIZBIURRIETA, OIDIAGA).

5.4.2. Espezifikoko bakunen saileko gehienak izen arruntak (termino geografikoak) dira jatorriz (PELOTALEKU, OTADIA), eta bat baino gehiago generikoen sailean berriz ikusiko ditugu: ARANZADI (Aranzadi, 1940, Arin1), ARBILLA (Arbille, 1940, Arin1; v. 7.2.§), ARRASKA (Arrasca, 1940, Arin1), ARRATEA (Arratea, 1940, Arin1; v. 7.2.§), ATSEDENLEKU¹¹ (Acheenlecu, 1940, Arin1), ELORDI (2) (Elordi, 1940, Arin1), GANBO (Ganboo, 1940, Arin1; Gamboa, 1847, Iztueta 1975: 34; Gamboa gaiña, 1625, Isasti, 1972: 231), GUARDAETXE (Guardaache, 1940, Arin1), INTSUSTI (1940, Arin1, m. k.; Insusti, 1847, Iztueta 1975: 36), INTSUSTI (Insusti, 1940, Arin1), KARGALEKU (Cargalecu, 1940, Arin1), LEIZEA (v. 5.1.§) OTADIA (Otadia, 1940, Arin1, m. k.; v. 7.5.§), PELOTALEKU (Pelotalecu, 1940, Arin1; v. 7.5.§), PELOTALEKU (Pelotalecu, 1940, Arin1, m. k.; v. 7.5.§), REALENGO (Realengo, 1940, Arin1), REFUGIO (v. 5.3.§), TORREA (Torrea, 1940, Arin1), TRIKUARRI (Tricuarri, 1940, Arin1).

5.4.3. Izen elkartuek osaturikoa da multzorik narena zati generikorik ez duten toponimoen artean: AIZTONDO (2) (Aiztondo, 1940, Arin1), ALAITXULO (Alaichulo, 1940, Arin1), ALDAON (Aldaon, 1940, Arin1, m. k.), ALLEKO (Alleco, 1940, Arin1, m. k.; Alleco, 1899, alto, Gorosabel, 1972: 49; Allecu, 1847, Iztueta, 1975: 34; Alleco, 1519, Moraza, 2010: 40), ANSI (Ansii, 1940, Arin1), ARBULO (Arbulo, 1940, Arin1), ARGINTXAOLA (Arguinchaola, 1940, Arin1), ARRALDE (2) (Arralde, 1940, Arin1), ARRATETXIPIA

¹⁰ Behin baino gehiagotan ez dute izenik gertu, eta horrelakoetan, ezinbestean, hurbilen dagoen toponimoa erabiliz ematen dugu haien berri.

¹¹ Cf. LAISTERLEKUKO GAINA (7.2.§).

OLAZAGOITIKOA (Arratechipia de Olazagoitia, 1940, Arin1, m. k.), ARRATEZABAL (Arrate zabal, 1940, Arin1), ARRIANDI (3) (Arriandi, 1940, Arin1), ARTZABAL (Arzaal, 1940, Arin1), ASTABIDE (Astabide, 1940, Arin1), ASTALARDI (Astalardi, 1940, Arin1), ASTANALDE (Astanalde, 1940, Arin1, m. k.), ATAURU (Atauru, 1940, Arin1, m. k.; Ataburu, 1847, Iztueta, 1975: 34), BAIARRATE (Bayarrate, 1940, Arin1), BASOLO (Basolo, 1940, Arin1), BEORZULO (Beorzulo, 1940, Arin1), BUSTITZATE (Bustitzate, 1940, Arin1, m. k.), ELORZULO (2) (Elorzulo, 1940, Arin1), ELUTXANDI (Eluch andi, 1940, Arin1), ENIRIOKOAITZA? (Eneco aitze, 1940, Arin1), ERLEKUNE (Erlecune, 1940, Arin1), ESKASA (Escasa, 1940, Arin1), ETZABAL (Etzaal, 1940, Arin1), GARAITXULO (Garaichulo, 1940, Arin1), GOROSKASTI (Goroscasti, 1940, Arin1), IETU (Ietu, 1940, Arin1, m. k.), IKAZKINTXULO (Icazquin chuloo, 1940, Arin1), INZALAR (Inzalar, 1940, Arin1), IRUIANDI (Iruiaudi, 1940, Arin1), LINASOROA (Linasoroa, 1940, Arin1), MALKORBURU (Malcorburu, 1940, Arin1, m. k.; Malcorburu, 1847, Iztueta, 1975: 34), MENDISAROE (Mendisaroe, 1940, Arin1, m. k.), MENDITXIKI (Mendichiqui, 1940, Arin1), MENTZATE (Mentzate, 1940, Arin1), MINAZULO (Minazulo, 1940, Arin1), MUGARRIAUNDI (Mugarriaudi, 1940, Arin1, m. k.), MUGARRIBELTXA (Mugarribelcha, 1940, Arin1, m. k.), MUGARRITXURI (Mugarrichuri, 1940, Arin1, m. k.), MUÑOANDI (2) (Muñoandi, 1940, Arin1), MUÑOTXIKI (Muño chiqui, 1940, Arin1), MUÑOZABAL (Muñozaal, 1940, Arin1), MURKOZULO (v. 2.2.§), NAPARBIDE (Naparbide, 1940, Arin1, m. k.), LARRUNARRI (Ñuñarri, 1940, Arin1, m. k.; Narrunarri, 1882, OUA4; Larrunarri, 1847, Iztueta 1975: 34, 37; Larrun Arri, 1625, Isasti 1972: 231), OAMUÑOIXO (Oamuñocho, 1940, Arin1, m. k.), OLAMUÑO (Olamuño, 1940, Arin1), OTADIGAÑA (Otagigane, 1940, Arin1), OTADIZULO (Otagizulo, 1940, Arin1), OTXOARRATE (Ocho arrate, 1940, Arin1), OTXOLEIZE (Ocholeice, 1940, Arin1, m. k.), PARDARRI (Pardarri, 1940, Arin1), PINTOARATZA (Pinto baatza, 1940, Arin1), PITXIZELAI (Pichizelai, 1940, Arin1), PUTREAITZ (Putre aitz, 1940, Arin1), PUTZUANDI (Putzu andi, 1940, Arin1, m. k.), SALTAMUÑO (Salta muño, 1940, Arin1, m. k.), SARASTARRI (Sarastarri, 1940, Arin1; Sastarri, 1882, zona, Moraza, 2010: 65; Sastarri, 1847, Iztueta, 1975: 34; Sarastarri, 1774, lugar, Moraza, 2010: 98), TXUTXAAUNDI (Chucha aundi, 1940, Arin1), UNI (Unii, 1940, Arin1), UAIZPURU (Uaizpuru, 1940, Arin1), URKUTZ (Urcutz, 1940, Arin1), ZALARRATE (Zalarrate, 1940, Arin1), ZELAIANDI (Celai andi, 1940, Arin1), ZERKAAUNDI (Cerca aundi, 1940, Arin1), ZERKAZABAL (Cercazabal, 1940, Arin1), ZULOALDE (Zuloalde, 1940, Arin1, m. k.), ZULOANDI (Zulo andi, 1940, Arin1).

5.4.4. Hirugarrenik, atzizki (-*aga*, -*eta*), paratzizki (-*ola*, -*kune*) nahiz bukaera toponimikoa (-*o*, -*in*) duten leku-izenak daude: AIZBIURRIETA (Aizbiurreta, 1940, Arin1, m. k.), AIZTERRIKA (Aizterrica, 1940, Arin1), AKATXEKOLEPOETA (Acachecolepata, 1940, Arin1), ALOTZA (Alotza, 1940, Arin1), ARBELO (Arbelo, 1940, Arin1; Arpeloa, 1452, OUA3), ARRITXURIETA (Arrichurieta, 1940, Arin1, m. k.), ARRUBIETA (Arrubieta, 1940, Arin1), ATXINTXARDI (Achinchardi, 1940, Arin1), AZAIN (Azain, 1940, Arin1), AZKUITZE (Azcuitze, 1940, Arin1), BEDIN (Bedin, 1940, Arin1, m. k.), BEOIN (Beoin, 1940, Arin1, m. k.), ERBITEI (Erbitei, 1940, Arin1), ERLEKUNE

(Erlecune, 1940, Arin1), ERRENAGA (Errenaga, 1940, Arin1, m. k.; Errenaga, 1899, cordillera, Gorosabel 1972: 56; Errenagaco-gaña, 1847, Iztueta, 1975: 34); GAÑETA (v. 5.3.§), GENTILARRIETA (Gentilarrieta, 1940, Arin1, m. k.), GOROSTIETA (Goostita, 1940, Arin1), IRAÑETA (Irañeta, 1940, Arin1), IRUBORDANE (Iru bordane, 1940, Arin1), IRUMUGARRIETA (Irumugarrieta, 1940, Arin1, m. k.), IRUSOROANE (Iru soroane, 1940, Arin1), LEIZAO (Leizao, 1940, Arin1), MANDABIDETA (Mandabideta, 1940, Arin1), MUGETA (Mugata, 1940, Arin1), OIDIAGA (Oidiaga, 1940, Arin1), ONDARTXO (Ondarcho, 1940, Arin1, m. k.), ORGABIETA (Orgabita, 1940, Arin1; Orgavietta, 1452, OUA3; Orgaivietta, 1452, Mutiloa 1976: 331), OTAOLA (Otaola, 1940, Arin1, m. k.; 1452, saroia, OUA3), OTERRETA (Oterreta, 1940, Arin1), PAGALUZETA (Pagaluceta, 1940, Arin1), SAMIOLA (Samiola, 1940, Arin1; *cf.* Zamilola, 1141, IKA1), TXAOLAZARRENE (Chaolazarrene, 1940, Arin1), TXUITUE (Chuitue, 1940, Arin1), ZERKAETA (Cercaeta, 1940, Arin1), ZULOZARRENE (Zulozarrene, 1940, Arin1).

6. Krokisean badaude bereizgarriak dituzten toponimoak, hots, amaieran arrunki postposizio terminoarekin ezagutzen diren izenak (*-azpi*, *-arte*), izenondoak (*-berri*, *-txiki*) zein izenlagunak (*-azpiko*, *-garaiko*) dituztenak. Forma berriak sortzeko, toponimoei atzetik eransten zaizkien osagaiak dira guztiak. Osagarriak diren bikoteak (GANBO / GANBOTXIKI; KUTISOO / KUTISOOBEOA) eta hirukoteak (DONITURRIETAZPIKOA / DONITURRIETAGARAIOA / DONITURRIETAERDIKOA) sortzen dituzte.

Bereizgarriek bi argibide eman diezazkigukete, kokapena eta izaera. Izenek eta izenlagunek kokapena adierazten dute: BEASKINARTE (v. 2.1.§), ERNAAZPI (Ernaazpi, 1940, Arin1; v. 5.2. eta 5.3.§), EZKIZUBARRENZPI (v. 2.1.§), EZKIZUBARRENA (v. 2.2.§), PUTERRIKO ZULOALDEA (v. 7.2.§) AISTERRIGAÑA (Aisterrigañe, 1940, Arin1), AOKINGAÑA (Aoquingañe, 1940, Arin1), EZKIZUGAÑA (Ezquizu gañe, 1940, Arin1), IRAIOGAÑA (Iraio gaña, 1940, Arin1, m. k.), OAGAÑA (Oa gañe, 1940, Arin1, m. k.), OLASOOGAÑA (Olasoogañe, 1940, Arin1), UNIGAÑA (Uni gañe, 1940, Arin1, m. k.), URRIZTIGAÑA (Urriztigañe, 1940, Arin1); OLLARZAGOI (Ollarzagoi¹², 1940, Arin1, m. k., Amezqueta), LEZETAGOIENA (Leceta goiena, 1940, Arin1); ZIATEAZPIKOA (Ciate azpicoa, 1940, Arin1, m. k.), KUTISOOBEOA (v. 2.2.§), DONITURRIETAERDIKOA (Doniturrira erdicoa, 1940, Arin1), DONITURRIETAGARAIOA (v. 2.2.§), DONITURRIETAZPIKOA (v. 2.2.§) LATOSAGARAIOA (2.2.§). Izenondoek, berriz, izaera azaltzen dute: GANBOTXIKI (Ganbo chiqui, 1940, Arin1), URRIZTOBITXIKI (v. 2.1.§).

7.1. Zati generikoa duten toponimoak bost ataletan sailkatu ditugu (oronomia, hidrotoponomia, fitotoponomia, paisaia gizakitua eta geografia alorreko banaketa) eta horien azpian aintzat hartu ditugun kategoriak egungo geografian usaian erabilitakoak dira (lurraren gorapenak, ur-ibilguak...).

7.2. Orografia. Lurraren gorapenak: ARANZADIMUÑO (Aranzadi muño, 1940, Arin1; v. 5.4.2.§), ARBELOKO MUÑOANDI (Arbeloco muñoandi, 1940, Arin1; v. 5.4.4.§), AXURBIKO MUÑOTXO¹³ (Axurbico muñocho, 1940, Arin1, m. k.).

¹² *Cf.* OLLARZA (2.1.§).

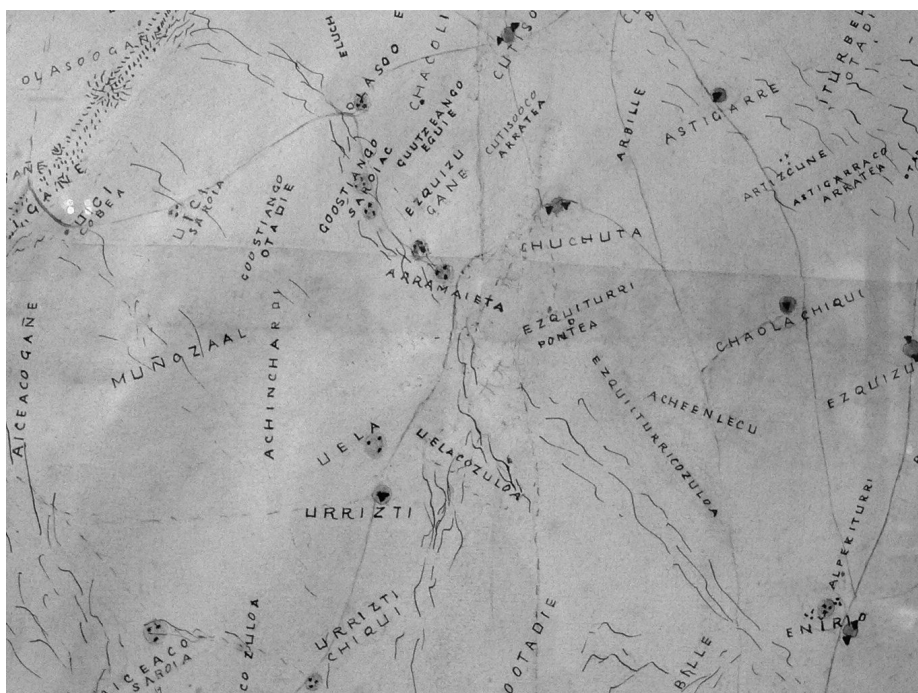
¹³ *Cf.* OAMUÑOTXO.

ARRUBIETAKO BIZKARRA (Arrubitaco bizcarra, 1940, Arin1; v. 2.1.§), BASOLOKO BIZKARRA (Basoloco espaldea, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§).

AIZEAKO GAINA (Aiceaco gañe, 1940, Arin1; v. 2.1.§), BERINDARASKO GAINA (Beingasco gañe, 1940, Arin1; v. 2.1.§), GOROSTEAGAKO GAINA (Gorosteagaco gaña, 1940, Arin1), KOBANGO GAINA (Cobango gañe, 1940, Arin1), LAISTERLEKUKO GAINA (Laisterlecuco gañe, 1940, Arin1).

ANTZUTEIKO PUNTA (Antzuteico puntea, 1940, Arin1), BEALABIETAKO PUNTA (Belabitaco puntea, 1940, Arin1), LABENGO PUNTA (Labengo puntea, 1940, Arin1), MENDIXIKIKO PUNTA (Mendichiquico puntea, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§), PERROTIXIKIKO PUNTA (Perro chiquico puntea, 1940, Arin1).

Lurraren sakonak: ARBELOKO ATAKA (Arbeloco ataquea, 1940, Arin1; v. 5.4.4.§), ASTANALDEKO ATAKA (Astanaldeco ataquea, 1940, Arin1, m. k.; v. 5.4.3.§), BURBIDEKO ATAKA (Burbideco ataca, 1940, Arin1, m. k.), LUGORRIETAKO ATAKA (Lugorritaco ataquea, 1940, Arin1, m. k.), LURBIDEKO ATAKA (Lurbideco ataca, 1940, Arin1, m. k.), ORMAZARRETAKO ATAKA (Ormazarretaco ataca, 1940, Arin1, m. k.), PAGABAKARREKO ATAKA (Pagabacarreco ataca, 1940, Arin1, m. k.).

ALZOLAZKO LEPOA? (Alzolazco lepoa, 1940, Arin1; v. 2.2.§), AÑEIKO LEPOA (Añeico lepoa, 1940, Arin1, m. k.), IBERIRAKO LEPOA (Iberiraco lepoa, 1940, Arin1), IETAKO LEPOA (Ietaco lepoa, 1940, Arin1; v. 5.2.§), LIZASOKO LEPOA (Lizasoco lepoa, 1940, Arin1).

ASTIGARRAGAKO HARRATEA¹⁴ (Astigarraco arratea, 1940, Arin1; v. 2.2.§), KUTISOOKO HARRATEA (Cutisoooco arratea, 1940, Arin1; v. 2.2.§), OTADIKO HARRATEA (Otradico arratea, 1940, Arin1; v. 5.4.2.§), ZIATEARRATEA (Ciate arratea, 1940, Arin1, m. k.; v. 6.§).

¹⁴ Cf. AGINAGAATE 2.2.§.

GANBOSAKONA (Ganboo sacona, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§), IZALAKO SAKONA (Izalaco sacona, 1940, Arin1).

AIZEAKO ZULOA (Aiceaco zuloa, 1940, Arin1; v. 2.1.§), MUÑOANDIKO ZULOA (Muñoandico zuloa, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§), OAMUÑOKO TXULOA (Oamuñoco chuloa, 1940, Arin1; v. 6§), PAGAETAKO TXULOA (Pagataco chuloa, 1940, Arin1), PUTERRIKO ZULOALDEA (Puterrico zuloaldea, 1940, Arin1, m. k.; Puiterrri, 1847, Iztueta 1975: 34), TXARRIKO ZULOA (Charricozuloa, 1940, Arin1).

Lur laua: ANSIKO ORDEKA (v. 2.1.§ eta 5.4.3.§), BELATXINGAKO ORDEKA (Belachingaco ordequea, 1940, Arin1), ELORRIETAKO ORDEKA (Elorritaco ordequea, 1940, Arin1), ELUSBELTZORDEKA (Elusbelz ordequea, 1940, Arin1), IGARATZAKO ORDEKA (Igaatzaco ordequea, 1940, Arin1; v. 2.1.§).

Eremu aldapatsuak: ATXUIKO HEGIA (Achuico eguie, 1940, Arin1), GOROSTIETAKO HEGIA (Goostitaco eguie, 1940, Arin1; v. 5.4.4.§), GURUTZEANGO HEGIA (Guutzeango eguie, 1940, Arin1), OAMUÑOKO HEGIA (Oamuñoco eguie, 1940, Arin1; v. 6§).

LATOSAKO MALDA (Latosaco maldea, 1940, Arin1; v. 2.2.§), ZAPIKO MALDA (Zapico maldea, 1940, Arin1).

TRIKUARRIKO MALKORRA (Tricuarrico malcorra, 1940, Arin1, m. k.; v. 5.4.2.§).

ALLEKO ALDAXA (Alleco aldaxa, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§).

PUTREAIZKO MAILLOA (Putreaizco malloa, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§).

OIDUIZEARRA (Oiduicearra, 1940, Arin1; *cf.*: Cearguena, 1816, Arin2, 134; v. 2.1.§).

Hutsarte naturalak: LEIZE (v. 5.1.§), KOBIA (v. 5.1.§).

Beste batzuk: ARRASTARANGO HARBILA (Arrastaango arville, 1940, Arin1; v. 2.2. §); MALDAKO EGUTERA (Maldaco euterea, 1940, Arin1); MALDAKO OSPELA (Maldaco ospela, 1940, Arin1).

7.3. Hidrografia. Ur-ibilguak: AKAITZERREKA (Acaitzerreca, 1940, Arin1; v. 2.1.§), AMEZKETAERREKA (Amezquetaerreca, 1940, Arin1, m. k.), ARRUBIETAKO ILARREGIKO ERREKA (Arrubitaco illarreico erreca, 1940, Arin1; v. 2.1.§), ATAUERREKA (Atauerreca, 1940, Arin1, m. k.; v. 5.4.3.§), BEASKINERREKA (Beasquin erreca, 1940, Arin1; v. 2.1.§), ERREKABELTZ (Errecabelz, 1940, Arin1, m. k.), IRUERREKAETA (Iruerrecata, 1940, Arin1), MAIZEIERREKA (Maicei erreca, 1940, Arin1), MUGITZAERREKA (Muguitz erreca, 1940, Arin1; v. 2.2.§), SAMIOLAERREKA (Samiola erreca, 1940; v. 5.4.4.§), UNIETAERREKA (Unitare-rrca, 1940, Arin1). ITURRI (v. 5.2.§).

7.4. Fitografia. Basoak¹⁵: ENIRIOKO MUNTEGIA (Enirioco munteie, 1940, Arin1; v. 2.1. §); TXAPELAREN PAGOIA¹⁶ (Chapelan pagoa, 1940, Arin1).

Sasiak: ARRIETATAOTADIA (Arrietata otadie, 1940, Arin1), GOROSTIANGO OTADIA (Goostiango otadie, 1940, Arin1; v. 2.1.§), ITURBELZKO OTADIA (Iturbelzco otadie, 1940, Arin1; v. 5.2.§), KUTISOOKO OTADIA (Cutisoooco otadie, 1940, Arin1; v. 2.2.§), ONZENBURUKO OTADIA (Oncenbuco otadie, 1940, Arin1; v. 2.2.§).

¹⁵ Krokisean basoak zuhaitz tankerako ikurrekin irudikatzen dira, baina ez dute izenik.

¹⁶ Izen espezifiko zatiezinares osagaia ematen duenez gero, jabego genitiboaren hondarkiaren segidan doan pago zalantzakoa da generikotasunaren ikuspegitik.

7.5. Gizakiaren arrastoa. Bizilekuak: PARDARRIETXEA (Pardarri echea, 1940, Arin1; v. 5.4.3.§).

Abeltzaintza eta nekazaritza: IRAIOKO LANGA (Iraioco languea, 1940, Arin1, m. k.; v. 6§), LAREDOKO LANGA (Laredoco languea, 1940, Arin1, m. k.; v. 5.1.§).

Kirolak: LAREDOKO PELOTALEKU (Laredoco pelotalecu, 1940, Arin1; v. 5.1.§).

Bidesarea: AITZERDIKO BIDEA (Aitzerdico bidea, 1940, Arin1), AKERLOKO BIDEA (Aquerloco bidea, 1940, Arin1, m. k.; *cf.*: Aquerlo, 1790, Elozegi 1974: 142).

ALLEKO MANDABIDEA (Alleco mandabidea, 1940, Arin1, m. k.; v. 4.3.§), IRAIOKO MANDABIDEA (Iraioco mandabidea, 1940, Arin1; v. 6§), ONZENBURUKO MANDABIDEA (Onzanbuco mandabidea, 1940, Arin1; v. 2.2.§).

IGARATZAKO GURUTZEA (Igaatzacogutzea, 1940, Arin1; v. 2.1.§).

7.6. Geografia alorreko banaketa

Termino zehatzak: SAROI (v. 2.1.§, 2.2.§, eta 2.3.§); SAMIOLAKO ABAROLEKU (Samiolaco abarolecu, 1940, Arin1; v. 5.4.4.§).

7.7. Amaitzeko, aipatu moduan, onomastikari ataundarraren krokis bikainean *Satzname* edo erlatibo-toponimo bat ere badagoela eranstea baino ez: (Igaratza)ELORRIANDIADANA (Elorriandidana, 1940, Arin1; Yeraza Elorriandiana, 1452, OUA3; v. 2.1.§; *cf.*: UERRAINLEIZEADANA 2.1.§).

BIBLIOGRAFIA

Liburuak eta artikulak

- ARAGON, A., 2009, *La ganadería guipuzcoana durante el Antiguo Regimen*, Bilbo, Euskal Herriko Unibertsitatea.
- ARIN, J., 1970, «Contribución al estudio de la toponimia (Ataun)», *BRSVAP*, 26, II-III, 163-204. Erabilitako laburdura: Arin2.
- AIERBE, R. M., 1988, «Presencia de la Colegiata de Roncesvalles en la Mancomunidad de Enirio-Aralar (h. 1409-1717)», *Príncipe de Viana*, 49, 307-311.
- 2005, «La Unión o Mancomunidad de Enirio y Aralar. Un caso modélico de montes comunales intervenidos por el Servicio Forestal de la Diputación de Gipuzkoa», *BRSVAP*, 61, I, 5-36.
- ELOSEGI, J., 1974, *Las minas de cobre de Aralar (1732-1804)*, «Estudios» bilduma, Donostia, Sociedad Guipuzcoana de Ediciones y Publicaciones.
- ETXEBERRIA, S., 1994, «Ataungo Juan Arin Dorronsooren lanen aztarnan», *Goierritarra*, 6, 26-27.
- GOROSABEL, P., 1972 [1899], *Noticia de la cosas memorables de Guipúzcoa*, Bilbo, La Gran Enciclopedia Vasca, Lehenbizikoz 1899an argitaratua.
- GORROTXATEGI NIETO, M. & SALABERRI, P., 2000, «Toponimia txikia arautzeko irizpideak», *Euskera*, 45, 273-314.
- ISASTI, L. M., 1972 [1625], *Compendio Historial de la muy Noble y Muy Leal Provincia de Guipúzcoa*, Bilbo, La Gran Enciclopedia Vasca, Hau 1625. urte aldera idatzia da.
- IZTUETA, J. I., 1975 [1847], *Guipuzcoaco Provinciaren Condaira*, Bilbo, La Gran Enciclopedia Vasca, 1847. urtean karrikaratu zen aurrenekoz.
- LASA, J., 1972, «Don Juan de Arín y Dorronso», *La voz de España*, 1972/09/12.
- MADOZ, P., 1991 [1845-1850], *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de Ultramar. Guipúzcoa*, Donostia, Gipuzkoako Batzar Nagusiek egindako facsimile erako berrargitalpena, Lehenbizikoz Madrilen ikusi zuen argia 1845. eta 1850. urteen artean.

- MORAZA, A., 2010, *Enirio-Aralarko Mankomunitatearen 600. urteurrena (1409-2009)*, Ordizia, Enirio-Aralar Mankomunitatea.
- MUTILOA, J. M., 1976, *Roncesvalles en Guipúzcoa*, «Documento» bilduma 9, Donostia, Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa, I. liburukia El Patrimonio de Roncesvalles.
- ZALDUA, L. M., 2010, «Saroiak eta kortak: abeltzaintza-sareko lotuneak», in *Gipuzkoa mendiz-mendi, mendez-mende*, Gipuzkoako Parketxe Sarea Fundazioa.
- 2012, *Urumeako zilegimendietako toponimia*, Urnieta Hernaniko udala-Urnieta udala.

Artxiboetako idazkiak

- 1025. urtea, *García Acenáriz y sus esposa doña Galga donan a San Juan de la Peña el monasterio de San Salvador de Olazabal y otros bienes sitos en Gipuzkoa*, Zaragozako Unibertsitatearen Zuzenbide Fakultateko liburutegia. San Millango kartularioa. Liburu gotikoa. Erabilitako laburdura: ZUL1.
- 1141. urtea, *García el Restaurador, rey de Navarra, dona cuanto tenía en Ibeldo Bizchaya, Hurumea, Alça, Sorota, etc. ... a la Iglesia de Pamplona*, Iruñeko Katedraleko Artxiboa. Liburu biribila, 70 au.-bin. Erabilitako laburdura: IKA1.
- 1178 aldera, *Sancho el Sabio corrobora la donación de García Ramirez a la iglesia de Pamplona de todo lo que tenía en Igueldo, Urumea, etc.*, Iruñeko Katedraleko Artxiboa. Liburu biribila, 73 bin. Erabilitako laburdura: IKA2.
- 1409. urtea, *Acuerdo por el que la villa de Ordizia, las colaciones de Amezketa y Abaltzisketa y Oier de Amezketa (Señor de Lazkano) se reparten los seles y pastos de Aralar*, Ordiziako Udal Artxiboa. Unión de Aralar y Enirio. Zeinadura: 1 lib. 3 esp. Erabilitako laburdura: OUA1.
- 1410. urtea, *Sentencia arbitral sobre los seles de Aralar y Enirio pronunciada por los apoderados de las cuatro partes*, Ordiziako Udal Artxiboa. Unión de Aralar y Enirio. Zeinadura: 1 lib. 3 esp. Erabilitako laburdura: OUA2.
- 1452. urtea, *Determinación arbitral por la que se reconoce la posesión de cada uno de los seles de Aralar y Enirio*. Ordiziako Udal Artxiboa. Unión de Aralar y Enirio. Zeinadura: 1 lib. 5 esp. Erabilitako laburdura: OUA3.
- 1882. urtea, *Plano de los montes Enirio y Aralar*, Ordiziko Udal Artxiboa. Unión de Aralar y Enirio. Erabilitako laburdura: OUA4.
- 1684-1739. urteak, *Escritos y sentencias referentes al amojonamiento de los seles comprados por Amezketa al Monasterio de Roncesvalles*, Ordiziako Udal Artxiboa. Unión de Aralar y Enirio. Zeinadura: 3 lib. 7 esp. Erabilitako laburdura: OUA5.

LABURPENA

Juan Arin Dorronsororen Enirio-Aralarko krokisa (1940)

Lan honen helburua Juan Arin Dorronsororen Enirio-Aralarko krokisean (1940) dagoen geografia eta onomastika arloko informazioa argitara ematea da. Zenbait kasutan, ataundarrak egindako lanaren balioa azpimarratzeko eta toponimia corpora arautze aldera, datuak beste iturri batzuetako erreferentziekin osatu ditugu.

Gako-hitzak: Juan Arin Dorronsoro; Enirio-Aalar; onomastika; toponimia.

RESUMEN

El croquis de Eniro-Aalar de Juan Arin Dorronsoro (1940)

El objetivo de este trabajo es publicar la información geográfica y onomástica contenida en el croquis de Enirio-Aalar realizado por Juan Arin Dorronsoro en 1940. En algunos casos, para subrayar el valor del trabajo del ataundarra y para regular en corpus toponímico, hemos completado los datos con referencias de otras fuentes.

Palabras clave: Juan Arin Dorronsoro; Enirio-Aalar; onomástica; toponimia.

ABSTRACT

The sketch of Enirio-Aalar by Juan Arin dorronsoro (1940)

The aim of this paper is to publish the geographic and onomastic information contained in Enirio-Aalar's sketch by Juan Arin Dorronsoro in 1940. In some cases, to emphasize the value of the work of the Ataunian author and to help regulate the corpus of place names, we have completed the data with references from other sources.

Keywords: Juan Arin Dorronsoro; Enirio-Aalar; onomastics; place names.